

Το Λεμεσιανό Καρναβάλι του χθες και του σήμερα (1895-2004)

ΓΡΑΦΕΙ
ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ ΣΑΒΒΙΔΗΣ, (ΧΡΟΝΟ-
ΓΡΑΦΟΣ)

Οπως στην αρχαία Ελλάδα οι καρναβαλιστικές εκδηλώσεις συνεδιάζοντο με τελετές θρησκευτικού περιεχομένου, Διόνυσος, Βάκχος, Κρόνια, έτσι και το Λεμεσιανό καρναβάλι διοργανώνεται από της έναρξής του το 1895, μέχρι σήμερα, ανήμερα της Τσικνοπέμπτης, κάθε χρόνο, εν όψει των εορτών Απόκριων Τυρινής και Καθαρής Δευτέρας για τις επικείμενες γιορτές του Πάσχα.

Ως γνωστόν από παλιά οι καρναβαλιστικές εκδηλώσεις του λαού άρχιζαν κάθε χρόνο από την Τσικνοπέμπτη, μέρα χαράς και διασκέδασης του λαού, έθιμο που επικράτησε και διατηρείται μέχρι σήμερα.

Τα καρναβάλια ήταν μια λαϊκή γιορτή μασκαρεμένων που γλεντούσαν στους δρόμους και σε οικογενειακές συγκεντρώσεις με τραγούδι, ποτό και χορό. Το 1898 σχηματίστηκε το πρώτο Κομιτάτο στη Λεμεσό, το οποίο και απεφάσισε να βραβεύει τον καλύτερο μασκαρά με το ποσό των 20 χρυσών φράγκων, ώστε να δώσει μια μεγαλύτερη ώθηση στις καρναβαλιστικές αμφιέσεις. Επίσης ιδρύθηκαν χοροδιδασκαλεία από τους Γεωργιάδη και Συμεωνίδη, στα οποία οι νέοι εμάνθαναν ελληνικούς και ευρωπαϊκούς χορούς. Χοροεπερίδες εδίδοντο παλιά στη λέσχη "Ισότης", Λέσχη "Ένωσις" στο "Ακταίον", "Βικτώρια", "Μπαρ Σκυρ ανίδη", οι δε εισπραξίες πήγαιναν σε φιλανθρωπικά ιδρύματα. Το 1906 συνεστήθη νέο Κομιτάτο με καλύτερες προοπτικές, για πιο πολλές καρναβαλιστικές εκδηλώσεις.

Όπως είναι γνωστό, τα καρναβάλια έχουν την προέλευσή τους από την αρχαία Ελλάδα και από τις τελετές που εγίνονταν προς τιμή του Θεού Διόνυσου, του Βάκχου και τα Κρόνια, που ήταν βασικά γιορταστικές εκδηλώσεις με τον ερχομό της Άνοιξης και της Αναγέννησης της φύσης στην αρχαιότητα συνένιπτε με την έναρξη του χρόνου. Στην αρχαιότητα κατά τις θρησκευτικές παρελάσεις στην Αθήνα προς τιμή της Παρθένου Αθίνας προπορευόταν ένα άρμα, μοντέλο ιερού, πλοίου, οι δε συμμετέχοντες έφεραν καρναβαλιστικές αμφιέσεις. Κατά τον Μεσαίωνα το καρναβάλι διαμορφώθηκε και προσαρμόστηκε προς τις τοπικές παραδόσεις, τη χαρακτήρα και τις συνθήκες. Το καρναβάλι έχει τις ρίζες του και άλλους στα Σατουρνάλια της αρχαίας Ρώμης και και άλλους στις τελετές που γίνονταν στην Αίγυπτο προς τιμή της θεάς Ίσιδος.

Η Λεμεσός από ενωρίς πριν τα καρναβάλια αρχίζει τις προετοιμασίες για την κατασκευή των αρμάτων, για το ράψιμο των αμφιέσεων πιερότου, αρλεκίνου, κολομπίνων και σεϊκλών. Άλλοι μασκαρεύονται με ό,τι πρόχειρο είχαν στο σπίτι, ένα σινδόνι, ένα ιχράμι, μια ζράκα, μια κελλαπία, μαυρίζουν το πρόσωπό τους με φελλό στη φωτιά, βάζουν μια κουρούκλα στο πρόσωπο με μικρές τρυπίδες για τα μάτια και για το στόμα και χαρακτηρίζονται σαν «πελλάμσασκες». Επίσης άρ-

χιζαν τις προετοιμασίες οι Κανταδόροι που θα τραγουδούσαν στο διάφορα κέντρα, στις ταβέρνες και στην καρναβαλιστική παρέλαση της τελευταίας Κυριακής, με συνοδεία μουσικών οργάνων από ερασιτέχνες μουσικούς για χαβάγια, μανδολίνα, κιθάρες, βιολιά, ακκορτεόν και φουσαρμόνικα. Εξαιρετική σάτιρα παρουσίαζαν διάφοροι μασκαράδες που οι μεν άνδρες εντύονταν γυναίκες, φορούσαν γυναικεία ρούχα και στο στήθος για μαστούς έβαζαν μικρές μπάλες. Οι γυναίκες ντύνονταν σαν άνδρες και φορούσαν ανδρική ενδυμασία ή βράκα. Έτσι ντυμένοι πήγαιναν τα βράδια σε συγγενικά ή και φιλικά σπίτια και μέσα σε ατμόσφαιρα ευθυμίας και πειραγμάτων γίνονταν οι αποκαλύψεις της ταυτότητας των μασκαρεμένων με εκπλήξεις και γέλια. Επακολουθούσαν τα κεράσματα και το πλούσιο φαγοπήτι. Τα παλιά χρόνια στα καρναβάλια όλα τα σπίτια ετοίμαζαν από την Τσικνοπέμπτη τα γλυκίσματα, δάκτυλα, κατέφι, πουρέκια της αναρής και του κείμα, επίσης φαγητά από ραβιόλια, μακαρόνια χωριάτικα, αυγολέμονη σουπιά, λουκάνικα στη φωτιά. Η ατμόσφαιρα γέμιζε από τσίκες, εζ ου και το όνομα «Τσικνοπέμπτη». Παλιά τα καρναβάλια γίνονταν στα σπίτια, σε μπαλ-μασκέ, στις ταβέρνες. Στους δρόμους γύριζαν οι μασκαρεμένοι και τραγουδούσαν καντάδες και σερενάτες. Παρέες - παρέες μασκαρεμένων με μουσικά όργανα γύριζαν στους δρόμους και τραγουδού-

σαν κάτω από τα μπαλκόνια με τους βασιλικούς ή και έξω από το παράθυρο της αγαπημένης κάποιου από την παρέα και της έκαναν καντάδες συνοδεία κιθάρας ή άλλου μουσικού οργάνου. Αναφέρω μερικά. «Άνοιξε το παράθυρο, το κρυσταλλένο τζάμι κι έχω δυο λόγια να σου πω και σφάλισε το πάλι». Η νύκτα φέγγει ολόχαρη, νεράιδα μου κοιμάσαι...», «θέλω να σε δω κρυφά ένα βράδυ μα να μην το μάθει άλλος κανείς...». «Είναι μεσάνυχτα όλη η φύση πσυχάζει... Γνωστοί τύποι μουσικών - τραγουδιστών ήταν οι Ταπάκος, Ραβδής, Τσιντάς, Μουτσούκος, Παπατζιάκος, Τσιπαλιός, Γεωργαλέτος, Μαρκοουλής, Τσικκουρή, Ταβάς, Αφάμης, Φώτος και οι Κκάσης - βιολί, Βαρούς - ακκορτεόν, Στούππενος, μανδολίνο, Λούβρης - κιθάρα, Μπουλτώκ - χαβάγια, Χρ. Αποστολίδης - βιολί, Γιωργαλέτος - κιθάρα, και ο Μπόνης, Τέμπλαρ, Μανταλιός. Τότε οι ταβέρνες έκαναν χρυσές δουλειές με τις παρέες και τους γλεντζέδες και με πλούσιο καρναβαλιστικό διάκοσμο, ποτό, χορό και τραγούδι. «Έξω φτώσια».

Άλλο χαρακτηριστικό του παλιού καρναβαλιού ήταν η συμμετοχή των τότε γλεντζέδων Β. Μιχαηλίδη, Μ. Δημητρίου, Π. Φασουλιώτη, Γ. Φασουλιώτη, Γ. Ηλιάδη, Ε. Πιτσιλλίδη, Μ. Γεωργιάδη, Γ. Λανίτη (Μώμου) οι οποίοι εκτός από τραγούδι απαγγελαν στίχους σατιρικών ποιημάτων τους, που μερικά σώθηκαν μέχρι σήμερα από στόμα σε στόμα, άλλοι διάβαζαν κείμενα με

καρναβαλιστικό περιεχόμενο. Έτσι έδιδαν και μια πνευματική τροφή στην όλη χαρούμενη ατμόσφαιρα. Καρναβάλια διοργανώνονταν σε αριστοκρατικές σάλες όπως της Αλεξάνδρας Κιρζή, Α. Χατζηπαύλου, Μπόνη, Παπίδη, Κουδουνάρη, Τέμπλαρ και στα κέντρα «Μαξίμ», «Όσις», «Ακταίον» «Αθήναιο», «Ζκυριανίδη», «Κύμα».

Επίσης στις λαϊκές ταβέρνες «Τζαμούδας», «Ζαλατίνα», «Παμπούλα», «Κκολά», «Κουμή», «Φουρνούδι», «Κληματαριάς», «Πελλογιάννου». Στο καρναβάλι της Λεμεσού δεν ξεχώριζαν πλούσιοι και φτωχοί, ούτε κοινωνικές τάξεις, αλλά όλοι μαζί κάτω από την ίδια στέγη της ταβέρνας διασκεδάζαν με ποτό και τραγούδι, όπως λέμε «λαός και Κολωνάκι».

Και οι μαθητές δεν πήγαιναν πίσω. Μαθητές και μαθήτριες μασκαρεμένοι έκαναν επισκέψεις σε σπίτια καθηγητών και καθηγητριών τους και σκορπούσαν τη χαρά και την ευθυμία με το αίσθημα του σεβασμού και της αγάπης προς αυτούς. Καρναβαλιστικοί χοροί διοργανώνονταν και στις αίθουσες του Ανώτερου Παρθεναγωγείου, Ιδιωτικής (Αθηναϊδείου), Ελληνικού Κολεγίου, Ματάν Ταβελούδη, Πρακτικής Σχολής Θηλέων κ.ά.

Με τη λειτουργία των Κινηματοθεάτρων Γιορδαμλί και Ριάλτο το 1931-32 άρχισαν να διοργανώνονται καρναβαλιστικοί χοροί από Οργανώσεις και Σωματεία στις αίθουσες αυτές. Αρκετός συναγωνισμός εγένετο μεταξύ Γιορδαμλί και Ριάλτο για τον καλύτερο καρναβαλιστικό διάκοσμο και την εξασφάλιση της καλύτερης ορχήστρας ώστε να εξασφαλίσουν τους περισσότερους χορευτές Σωματείων και Οργανώσεων.

Η μεγαλύτερη εκδήλωση των καρναβαλιών ήταν η καρναβαλιστική παρέλαση, τη δεύτερη Κυριακή, των καρναβαλιών. Σε αυτήν ελάμβαναν μέρος άρματα με καρναβαλιστικό διάκοσμο και σάτιρα, ομάδες και άτομα με διάφορες παραστάσεις του καρναβαλιού και με χιουμοριστικές αμφιέσεις (πελλάμσασκες).

Στους μασκαρεμένους έριχναν τα παιδιά σεραπαντί, κέρνα αυγά, γεμισμένα με μικρούτσικα χαρτιά. Η παρέλαση ξεκινούσε από το Δημαρχείο και ακολουθούσε τη διαδρομή Σαριπόλου, Αγίου Ανδρέου περνούσε από τον εξώστη του «Μαξίμ» όπου ευρίσκειτο η Επιτροπή του Κομιτάτου, ακολουθούσαν τον παραλιακό δρόμο μέχρι του Τελωνείου και η διαδρομή εγένετο τρεις φορές. Στο τέλος το Κομιτάτον ανήγγελλεν από τον εξώστη του «Μαξίμ» τα βραβεία, αρμάτων, ομάδων, ατόμων. Αργότερα η παρέλαση ακολουθούσε νέα διαδρομή. Ξεκινούσε από το δημαρχείο και ακολουθούσε διαδρομή, Σαριπόλου, Αγίου Ανδρέου, Καραισκάκη, Γλάδστωνος, Ανεξαρτησίας. Εδώ η Επιτροπή του Κομιτάτου βρισκόταν στον εξώστη του Ξενοδοχείου «Αστήρ» από όπου και ανήγγελλεν στο τέλος τα βραβεία. Στον απέναντι χώρο ακολουθούσε ο χόρος του «κρυμμένου θησαυρού». Χιλιάδες λαού από όλη την Κύπρο έπαιρναν θέσεις σε πεζοδρόμια καθ' όλη τη διαδρομή και παρακολουθούσαν με χειροκροτήματα την παρέλαση των μασκαρεμένων. Της παρέλασης προηγείτο η Φιλαρμονική.